

בית משפט השלום בראשון לציון

ת"א 41124-08-17 ח. נ' מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

מספר בקשה: 29

לפני כבוד השופט אילן בן-דור

מ. ח. ת"ז 057552713

מבקשים

-נגד-

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ חברות 520042540

משיבים

החלטה

התוכן

- שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
- 1 א.1. ההליך.....
- 2 א.2. הרקע לבקשות ההדדיות.....
- 5 ב. ההכרעה.....
- 5 ג. הנימוקים להכרעה.....
- 5 ג(א)(1). כללי על המסגרת הנורמטיבית ותקופת המעבר.....
- 6 ג(א)(2) המסגרת הנורמטיבית החקוקה- החלה על סילוק ועל תיקון כתב טענות בראי התקנות מהתשמ"ד.....
- 7 הפרמטרים הרלבנטיים לתיקון כתב טענות לבקשת בעל דין לפי התקנות מתשמ"ד.....
- 8 הרחבה לגבי התיישנות.....
- 9 ג(א)(3) המסגרת הנורמטיבית החקוקה- החלה על סילוק ועל תיקון כתב טענות בראי התקנות החדשות המבשרת שינוי הפחתה בדרגת הליברליות אך לא מהפך.....
- 9 כללי.....
- 9 להלן יוצגו בתמצית 5 היבטים הרלבנטיים לטעמי למסקנה בדבר הפחתת דרגת הליברליות לצורך החלטה הנוגעת לתיקון כתבי טענות.....
- 10 הסמכות הספציפית להורות על תיקון כתב טענות.....
- 11 התנאים לתיקון כתב הטענות לפי התקנות החדשות -.....
- 11 התנאי המרכזי לתיקון כתב טענות לפי התקנות החדשות - נחיצות התיקון להליך שיפוטי.....
- 11 הראוי וההוגן - ומשמעותו בהקשר הזה.....
- 12 התנאי הנוסף לצורך הוראה על תיקון כתב טענות לפי התקנות החדשות הוא תנאי ההתחשבות בשלשה שיקולים עניינים ספציפיים.....
- 14 הסמכות לתיקון פגם בהליך לפי התקנות מהתשמ"ד ולפי התקנות החדשות והסמכות הטבועה.....
- 15 הערה על סילוק כתב טענות בתקנות החדשות.....
- 15 ד. מן הכלל אל הפרט.....
- 17 ה. סוף דבר.....
- א.1. ההליך**

1. לפני שתי בקשות מנוגדות :

א. **בקשת המבטחת** מיום 14.9.20 "**להסרת כתב התביעה המתוקן מתיק התביעה**". הבקשה, מתייחסת לכתב התביעה המתוקן הנושא חותמת נתקבל מיום 2.7.18 (להלן: "**כתב התביעה המתוקן**").

ב. **בקשת המבוטח** מיום 16.9.20 ל"תיקון כתב תביעה על דרך תיקון סכום התביעה". התובע ביקש לתקן את כתב התביעה המתוקן שביקשה המבטחת להסיר. טענתו העיקרית היא שבכתב התביעה המתוקן טעה בחישוב סכום התביעה עקב טעות לגבי סכום הביטוח (בגינו שולמה הפרמיה).

2. שתי הבקשות נבחנות על הרקע הדיוני שעיקרו יוצג, כדי לשפוך אור על הבקשות המנוגדות.

2.2. הרקע לבקשות ההדדיות

3. **כתב התביעה** הוגש ביום 20.8.17 (להלן: "**כתב התביעה המקורי**"). על יסוד פוליסה שהנפיקה הנתבעת. (להלן: "**המבטחת**"). התובע טען לזכות לפיצוי עקב אובדן כושר העבודה ו/או נכות מתאונה (סעיף 6 לכתב התביעה המקורי).
4. התובע, בין היתר פירט, כי ביום 31.8.14 נפגע בתאונה כשעבד במרפאה שלו (כמפורט בס' 7 ו-8). לאחר התאונה, לקה באי כושר מוחלט (ס' 12-13) וסבל מנכות צמיתה שהגבילה את עבודתו כרופא שיניים. (ס' 10-14).
5. התובע טען, שהמבטחת חייבת לפצות מכוח פוליסה וחוק חוזה הביטוח, התשמ"א - 1981 (להלן: "**חוק חוזה הביטוח**") (ס' 26 לכתב התביעה המקורי).
6. בכתב התביעה המקורי התובע, טען שמכוח הפוליסה הוא זכאי לפיצוי בסך 170,000 ₪ עקב נזקים מיוחדים, ועקב נזקים כלליים, שפורטו בסעיף 25 לכתב התביעה המקורי במתכונת דומה למקובל בתביעה מכוח פקודת הנזיקין.
7. לכתב התביעה, צורפו חוות דעת רפואיות בתחום האורתופדי ובתחום הפסיכיאטרי, לפי החלטת כב' הרשמת מיום 8.5.18 (בקשה 5), חוות הדעת הפסיכיאטרית נערכה ביום 15.6.15 ואילו חוות הדעת האורתופדית נערכה ביום 25.1.17.
8. אגב, קודם לכן, ביום 9.4.18 כב' הרשמת קצבה ארכה למחיקה מחוסר מעש עד ליום 3.6.18 על יסוד בקשה בהסכמה שהתייחסה גם למגעים בין הצדדים, וגם לתכלית מניעתה של **ההתיישנות** (ס' 4 לבקשה לגביה החליטה הרשמת).

הפער בין הכותרת לתוכן התביעה

9. כעולה מהמתואר, כתב התביעה המקורי, הוגש בטענה לחבות על יסוד פוליסה, עקב נכות ואובדן כושר כתוצאה מהתאונה. אולם, נכתבה הכותרת: "מהות התביעה: **נזקי גוף, פקודת הנזיקין**", סכום התביעה: "**בהתאם לסמכות בית המשפט**".

תיקון כתב התביעה המקורי

10. ביום 24.5.18, **המזכירה משפטית** שלחה הודעה – וכתבה, בין היתר, כדלהלן: "1. התביעה דנא הוגשה כתובענה לפיצויים בשל נזקי גוף. 2. מעיון בתביעה שהוגשה כתובענה לפיצויים בשל נזק גוף מעלה, כי הינה תביעה לקבלת תגמולי ביטוח ע"פ פוליסה, ועל כן אינה מהווה תביעה לפיצויים בשל נזקי גוף כמשמעותה בתקנות בתי המשפט (אגרות), תשס"ז-2007 (להלן: "**תקנות האגרות**") **באותה הודעה** נכתב גם, כי התובע: "יפעל לתיקון כתב התביעה וישלם הפרש אגרה בהתאם לסכום התביעה וזאת בתוך 20 ימים".
11. ביום 15.6.18 ביקש התובע להאריך את המועד לתיקון כתב התביעה והפנה למה שכינה, החלטת בית המשפט מיום 24.5.18 (שלכאורה מגולמת, להבנתו בהודעת המזכירה המשפטית מהמני"ת). ביום 17.6.18 כתבה כב' הרשמת פרקש בפתקית: "לא ברור לאיזו החלטה מכוון התובע יש לצרפה".
12. **כתב תביעה מתוקן** – הוגש ביום 2.7.18 ובו שונתה הכותרת, כי נכתב: "מהות התביעה: **כספית (עפ"י פוליסה)**. סכום התביעה: 170,884 ₪". בנוסף, לשינוי כותרת התביעה לכספית על פי פוליסה, בוצע שינוי בגוף התביעה כי, בין היתר, נכתב, שלפי הפוליסה הסכום לתשלום עקב נכות צמיתה מלאה הוא: 271,335 ₪ (בסעיפים 23 ו-25). התובע דרש פיצוי גם על אובדן כושר עבודה זמני בעבר ל-6 חודשים (סעיף 24). כתב התביעה המתוקן, לא כלל סעיף בנוסח סעיף 25 לכתב התביעה המקורי.
13. **בו ביום, 2.7.18**, נשלחה "הודעה" על מחיקה בשל אי תשלום אגרה ולפיה לא שולמה מלוא האגרה עבור ההליך. בהודעה, נכתב, כי אם תוך עשרים יום מיום המצאת הודעה זו לא תשולם מלוא האגרה, יהיה בית המשפט רשאי למחוק את ההליך וזאת בהתאם לתקנה 2(ו) לתקנות האגרות".
14. ביום 20.7.18 הוגשה הודעה והבהרה מטעם ב"כ התובע שלפיה קיבל את הודעה על מחיקה לאחר שכבר שילם את האגרה ואף ביום בו נשלחה התראה על מחיקה.

15. ביום 22.7.18, כלומר כעשרים ימים, לאחר הגשת כתב התביעה המתוקן, **נכתבה החלטת כב' השופט גיא שני שבה כתב: "לבדיקת המזכירות בכפוף להסדרת נושא האגרה, יועבר התיק לטיפול הגורם השיפוטי המתאים, בהתאם לסיווגו החדש ולתכנית העבודה"**.
16. **להשלמה יובהר, כי המבטחת הגישה כתב הגנה - לכתב התביעה המקורי** ביום 21.5.18. כלומר, לאחר שהותר צירוף חוות הדעת הרפואיות לכתב התביעה המקורי.
17. המבטחת, לא כפרה בהנפקת הפוליסה, אך טענה לסילוק על הסף, בין היתר, מהסיבות המרכזיות הבאות: א. "שיהוי והכשלת בירור חבות". ב. באותה נשימה המבטחת טענה גם שמדובר ב"תביעה מוקדמת" כי התובע לא הקדים ופנה אליה לפני שתבע בבית המשפט. ג. המבטחת טענה "להעדר עילה", כי לטענתה הפוליסה לא מכסה את הנזקים שבסעיף 25 לכתב התביעה.
18. בכתב ההגנה המבטחת טענה, גם, שיש לדחות את התביעה לגופה, בין היתר מהסיבות הבאות: א. כפירה בהתרחשות התאונה. ב. המבטחת כפרה בטענה שהתאונה פגעה במצב הרפואי והתפקודי. ג. המבטחת, כפרה בעצם אובדן כושר העבודה, ובשיעור אובדן הכושר והפנתה לפוליסה (סעיפים 13-14 – 22-24). המבטחת כפרה בזכות לפיצוי עבור ראשי נזק שנמנו בסעיף 25 לכתב התביעה המקורי.
19. כעולה מהאמור, בכתב ההגנה המקורי, המבטחת לא טענה להתיישנות ואף לא הגישה כתב הגנה המתייחס לכתב התביעה המתוקן שלטענתה לא הותר לתקן.
20. חוות הדעת הרפואיות מטעם מבטחת – הוגשו ביום 27.11.18, כלומר בחלוף 6 חודשים מעת הגשת כתב ההגנה ואף לאחר הגשת כתב התביעה המתוקן.
21. בהודעת המבטחת על חוות הדעת, המבטחת לא טענה להתיישנות נכות פסיכיאטרית כמו שטענה בסעיף 19 לבקשה להסרת התביעה. להיפך, המבטחת צרפה להודעתה גם חוות דעת פסיכיאטרית שהתייחסה לחוות הדעת הפסיכיאטרית מטעם התובע.

3א. תמצית הטענות

בקשת המבטחת "להסרת כתב התביעה המתוקן מתיק התביעה"

22. **בקשת המבטחת** מיום 14.9.20 "להסרת כתב התביעה המתוקן מתיק התביעה" כללה שלוש בקשות חילופיות: א. הבקשה העיקרית היא, להסרת כתב התביעה המתוקן במלואו. ב. הבקשה החילופית, היא להסרת עילת נכות מתאונה. ג. לחילופי חילופין, ביקשה להתיר להגיש כתב הגנה מתוקן.
23. **ביסוד בקשות המבטחת** להסרת כתב התביעה המתוקן שתי הטענות המרכזיות הבאות:
24. **הטענה המרכזית הראשונה של המבטחת** היא שיש להסיר את כתב התביעה המתוקן - **כי לא ניתן היתר להגיש כתב תביעה** מתוקן, מהסיבות העיקריות הבאות: א. התובע לא ביקש את תיקון התביעה (סעיפים 1-2). ב. לא די בהודעת מזכירות, מיום 24.5.18 כדי להורות על תיקון ולהתיר אותו. ג. ההודעה התייחסה לסיווג מחדש מצורכי אגרה ולאגרה הנגזרת ממנו ולא לתיקון אחר. ד. אין להסיק היתר לתיקון כתב התביעה מהחלטת כב' השופט שני שהתייחסה רק לסיווג התביעה, להסדרת תשלום אגרה ולניתוב לגורם שיפוטי מתאים. (ראו בעיקר בסעיפים 6-3 וסעיף 10 לבקשת המבטחת).
25. לטענת המבטחת: **"לא מן הנמנע שבית המשפט (כב' השופט שני א.ב.) הנכבד כלל לא ראה, כי הוגש כתב תביעה מתוקן"**.
26. **הטענה המרכזית השנייה של המבטחת**, הייתה שיש להסיר את כתב התביעה המתוקן עקב **התיישנות**, הטענה להתיישנות נכתבה לראשונה בבקשתה להסרת כתב התביעה המתוקן לאחר קדם המשפט. המבטחת טענה להתיישנות, מהסיבות העיקריות הבאות:
- א. הבדיקה אם העילה התיישנה מתבצעת לפי הגדרת העילה כ"מכלול העובדות שקיומן דרוש כדי שהתובע יהיה זכאי להיפרע מהנתבע (בס' 12 לבקשה להסרת התביעה) לפי הגדרה זאת העילה בכתב התביעה המקורי, שונה מהעילה שבכתב התביעה המתוקן.
- ב. לשיטת המבטחת, עילת התביעה המקורית נקבעת לפי הפירוט בסעיף 25 לכתב התביעה המקורי. אזכיר שהסעיף כלל התייחסות לנזקים מיוחדים וכלליים ובין היתר הפסד השתכרות בעבר בסכום של 100,000 ₪. לטענת המבטחת העילה בכתב התביעה המתוקן שונה, כי בו נטען לראשונה לאובדן כושר עבודה ל - 6 חודשים להבדיל מהפסד השתכרות, ולנכות מתאונה. לטענתה עילת התביעה בכתב התביעה המתוקן היא הכיסוי הביטוחי הקיים בפוליסה, בדמות אובדן כושר עבודה ונכות מתאונה על פי הסכומים הנטענים (ס' 26).
- ג. יוער מעתה, כי "הגדרת העילה" שעליה נסמכת המבטחת, דומה להגדרה המקובלת לניסוח כתב טענות.
- ד. המבטחת, כללה לראשונה בבקשה להסרת התביעה, גם טענה ספציפית ולפיה עילת התביעה בגין הנכות הפסיכיאטרית התיישנה כי הנכות התגבשה ביום 15.6.18 (סעיפים 28).

התשובה לבקשה להסרת כתב התביעה המתוקן

27. **התובע השיב ביום 15.9.20 לבקשה להסרת כתב התביעה המתוקן** וטען בין היתר, כי כאשר הגיש את כתב התביעה המתוקן, פעל בהתאם להחלטת כב' השופט שני. לחלופין, ביקש לתקן את התביעה, בטענה שמתקיימים המבחנים שבסעיף 92 לתקנות מהתשמ"ד, כדי להכריע בסוגיות שבאמת במחלוקת, והואיל וטרם חלף שלב קדם המשפט וטרם הוחל בשמיעת הראיות וכדי למנוע עיוות דין.
28. אגב, נפלה טעות בהודעת ההבהרה מטעם הנתבעת מיום 21.12.20 בטענה, כי בקשתה להסרת כתב התביעה לא זכתה לכל מענה הואיל וניתן מענה ספציפי לבקשה זאת בנוסף למענה המגולם בבקשה לתיקון התביעה להלן.

הבקשה לתיקון כתב התביעה על דרך תיקון סכום התביעה כללה את הטעמים העיקריים

הבאים:

29. ביום 16.9.20 הוגשה בקשה לתיקון התביעה על דרך תיקון סכום התביעה מהנימוקים העיקריים הבאים:

א. כתב התביעה המקורי, שהוגש כבר ביום 19.8.17 נגד המבטחת, היווה תביעה כספית לתשלום פיצויים בגין נזקי הגוף. בשל טעות משרדית בתום לב לא צוין סכום התביעה, והיא הוגשה כתביעה נזיקית (סעיף 4 לבקשה).

ב. כתב התביעה המתוקן הוגש, לאחר שכב' השופט שני החליט להורות למזכירות לפתוח תביעה כספית וקבע שעליו לפעול לתשלום הפרש אגרה.

ג. בכתב התביעה המתוקן נרשם סכום תביעה מוטעה עקב טעות בתום לב בסכום הביטוח. סכום הביטוח האמיתי הוא 1249,270 ₪ והחישוב לפיו ועל בסיס 47.5% נכות מוביל לתביעה כספית בסכום של 593,403 ₪ (סעיף 6 לבקשה).

ד. הטעות נודעה לראשונה משיחה קצרה שנערכה מול ב"כ הנתבעת (סעיף 7).

ה. המבקש טען שהתיקון נחוץ להצגת המחלוקת האמיתית (סעיף 10 ו- 21) וציין שהוא מתבקש בקדם המשפט ובטרם שלב הראיות.

ו. לטענתו, גם אם העובדה הייתה בת גילוי קודם לכן, אי קבלת הבקשה לתקן יגרום עיוות דין ונזק בלתי הפיך לתובע (סעיפים 8-9) ונזק בר פיצוי בהוצאות למבטחת (11).

ז. דחיית הבקשה, תאפשר למבטחת להרוויח מטעות הנוגעת לסכום הביטוח למרות שגבתה ממנו במשך 15 שנה פרמיות על יסוד סכום הביטוח ולטעמו בסכום המתקרב לסכום התביעה (סעיף 29).

ח. מהבחינה המשפטית- התיקון מצוי בגדר סמכות בית המשפט מכוח סעיף 92 לתקנות, ויש לבצעו לאור גישת הפסיקה בהיותו נוגע ללב המחלוקת וגם בשים לב להגשת הבקשה בשלב שעודנו מקדמי ולכך שאין המדובר בעילה חדשה. לטענתו התוצאה המידתית מצדיקה משום שיקולי מידתיות לפצות את הנתבעת בהוצאות. התובע מצייין, כי רק ביום 4.3.20 הסתיים ההליך בביטוח הלאומי.

30. לבקשה לתיקון כתב התביעה, צורף תצהיר של התובע עצמו שבו ציין בין היתר שידע על הטעות בסכום רק לאחר קדם המשפט הקודם, לאחר שיחה קצרה שערך פרקליטו וביקש להתחשב בכך "גם אם באופן היפותטי הייתה בת גילוי קודם לכן".
31. לתצהיר צורף "דף פרטי ביטוח" שלפיו סכום הביטוח בגין נכות מתאונה יהיה 1,249,720 ₪ ובגינו נגבתה הפרמיה החודשית.

בתשובה לבקשה לתיקון כתב תביעה

32. ביום 17.12.20 השיבה המבטחת שיש לדחות את הקשה לתיקון כתב התביעה.
33. הנתבעת **לא כפרה ש"אכן מדובר בטעות מצד התובע"** ז אך טענה שאינה בתום לב (סעיף 5) ביחס לטעות בכותרת התביעה שבה נכתב שהיא נזיקית ולא כספית לנזקי גוף על בסיס פוליסה המבטחת טענה שלא מדובר בטעות משרדית, וזאת עקב הבדלים שבין תביעה הנזיקית לתביעה כספית. המבטחת הוסיפה וטענה, שהתובע ניסה לזכות ביתרון דיוני לאחר שביהמ"ש אילצו לכמת את התביעה, ובמקום לפעול לפי ההחלטה הגיש כתב תביעה חדש ושונה בתכלית. (סעיף 6-7)
34. גם ביחס לטעות בסכום התביעה שבסעיף 8 לבקשה, עקב הטענה לטעות בסכום הביטוח, לטעמה לא ניתן להסתפק בתצהיר התובע ונחוץ תצהיר של עורך הדין (סעיף 4).
35. בתשובה לבקשה לתיקון כתב התביעה המבטחת חזרה על טענותיה בבקשה להסרת התביעה. ולפיהן בתמצית לא ניתן לתובע היתר להגיש כתב תביעה ואין להתיר את התיקון עתה, כי בבקשת התיקון גלומה תוספת עילה חדשה שכבר התיישנה (סעיפים 21- 38 לתשובה) וזאת נוכח הגדרת העילה לשיטתה.
36. **בתגובה לתשובה לבקשה לתיקון כתב תביעה**
37. ביום 27.12.20 הוגשה תשובה לבקשה לתיקון התביעה ובה נכתבו בין היתר הטענות הבאות: א. המבטחת מודה בטעות ואין כל בסיס לקביעתה כי אין תום לב בבקשה לתיקון

38. הטעות (סעיף 6) ב. דחיית הבקשה תגרום לתובע עוות דין קשה ונזק בלתי הפיך. (סעיף 8) ג. המבטחת לא חלקה על קיום הפוליסה ד. התובע בסך הכול תבע בהתאם לפוליסה בגין הנכות שנגרמה לו בתאונת העבודה (סעיף 9) ה. התובע שילם דמי ביטוח בסכום שגבוה 307,000 ש"ח (סעיף 1) ו. לבית המשפט שיקול דעת רחב ועליו להפעילו באופן שיתיר את התביעה. בין היתר, נטען שאסמכתאות שצירפה המבטחת מעידות כי כל עוד התיקון מקדם את השאלות האמיתיות שבמחלוקת יש לאפשר אותו לא התווספה עילה, והבקשה לתיקון הוגשה אך ורק בשל טעות בתום לב שארעה בזמן פתיחת תביעה בענן מהות וסכומה לתגובת התובע צורף תצהיר עורך הדין שניסח את התביעה שלפיו טעה בסכום התביעה בלא תכנון ובתום לב מוחלט. הוא גם ציין שהמדובר בטעות ברורה כי בעטיה שכרו יפחת.
39. כעולה מהנאמר אין מחלוקת סביב גרסה עובדתית בסיסית הנוגעת לתקלות שאירעו אלא סביב הנגזרת המשפטית מהן. סברתי שניתן להחליט על יסוד המסמכים שהוגשו בלא צורך להטריח את הצדדים לדיון נוסף בסוגיה זאת. א. כבי' השופט גרוסקופף ברע"א 5065/20 פלונית נ' פלוני, פסקאות 5-6 (פורסם בנבו, 02.09.2020). ב. כבי' השופטת חיות בע"א 823/08 אריה חזן נ' רשות המסים – פקיד שומה נתניה (פורסם בנבו, 04.01.2009), לפיה: "הצורך בחקירת המצהירים קיים, כך נפסק, מקום שהגירסה העובדתית הבסיסית שנויה במחלוקת בין בעלי הדין".

ב. ההכרעה

40. לאחר ששמעתי את הצדדים, מצאתי להתיר לתובע לתקן את הסכום ואת כתב התביעה המתוקן בהתאם לבקשתו.
41. סברתי שיש להתיר את התיקון לפי המבחן בתקנות התשמ"ד, ולנוכח הנסיבות המיוחדות, וגם בהתחשב במבחן התקנות החדשות שאנו ערב תחולתן.
42. הנני דוחה את הטענה שהתיקון מוסיף עילה שהתיישנה.
43. כמפורט להלן המבטחת השתמשה ב"הגדרת עילה" השונה מהגדרתה בקשר לתיקון כתבי טענות. זאת אף אם אניח שניתן היה להעלות עתה טענת התיישנות ושלא הוחמצה ההזדמנות הראשונה להעלאתה.
44. הנני דוחה את הטענה, שהטעות בהתייחסות לסכום הביטוח הייתה שלא בתום לב. קיים לטעמי קושי כנקודת מוצא בטענת המבטחת, לפיה מבוטח שכתב סכום ביטוח נמוך מהסכום תמורתו שילם לא טעה בתום לב. תיקון הסכום לא יחייב הגשת ראיות אחרות או חדשות. הימנעות ממנו תשריין את המבטחת מתשלום מלוא תגמולי הביטוח חרף קרות מקרה הביטוח.
45. על התובע לשאת בהוצאות הבקשה בסכום של 2,000 ₪ בלא תלות בתוצאות. לפניו מהדין אין הוצאות נוספות על הצדדים חרף ההתנהלות המכבידה.
46. הנני מתיר תיקון כתב הגנה רק בזיקה לטענות בכתב התביעה המתוקן, הנוגעות לסכום התביעה.
47. כפועל יוצא הנני דוחה את הטענה לסילוק כתב התביעה המתוקן.

ג. הנימוקים להכרעה

48. להלן יפורטו הנימוקים להכרעה תוך התייחסות למסגרת הנורמטיבית הרלבנטית הן לסילוק, הן לתיקון כתב הטענות של כל אחד מהצדדים, והן לתיקון הפגמים בהליך. הנימוק יהיה מפורט יחסית בהיותנו על סף הרפורמה בסדרי הדין.

ג(א)1. כללי על המסגרת הנורמטיבית ותקופת המעבר

49. המסגרת הנורמטיבית החקוקה – אשר במישור, לבקשות דלעיל מעוגנת, בראש וראשונה בסדרי הדין האזרחי, בתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: "התקנות מהתשמ"ד" או "התקנות הנוכחיות") אשר צפויה בהן, בקרוב מאד רפורמה, הודות לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018 (להלן: "התקנות החדשות").
50. התקנות החדשות, עדיין לא תקפות, אך יש להתחשב בהן, כי "רוחן כבר מנשבת באולמותינו", כדברי כבי' השופטת עובדיה בת"צ (מחוזי מרכז) 49673-11-15 גולדנר נ' אפליג, פסקה 19 (פורסם בנבו, 6.12.2018).
51. אוסיף, כי משבי הרוח שנושבת בעוצמה בתקנות החדשות, החלו ובפסיקה ובספרות שגיבשה, בהדרגתיות, נוכח צורכי המתדיינים, עקרונות ושיקולים שלא ינוס ליחס לאחר הרפורמה. בדברי ההסבר לתקנות החדשות נכתב, כי "חלקים נרחבים מהדין והפסיקה בנושאים שונים הקשורים לסדר הדין האזרחי ימשיכו להיות רלבנטיים גם ביחס לתקנות החדשות".

52. התחשבות ברוח התקנות החדשות מתיישבת גם עם ההסבר להוראת התחולה לפיו: "הכלל המנחה העומד בבסיס הוראת המעבר הוא שיש לשאוף לתחולה מקסימלית של הוראות התקנות החדשות על הליכים תלויים ועומדים, קרי, יש להחיל על הליכים, כאמור, את כל הוראות התקנות למעט כאלה שיש מניעה להחילן בשל השלב בו מצוי ההליך או למעט כאלה שהחלתן בשלב שבו מצוי ההליך תכביד או תסרב את ניהולו ולא תיעלו" (עמוד 58 להוראות ההסבר).
53. לפי סעיף 180(ג)(1) לתקנות החדשות, נקבע באופן ספציפי, כי הפרקים הנוגעים לסילוק כתבי טענות ולתיקון כתבי טענות יחולו, החל מיום 1.1.21 על כל הליך שנפתח לפני 1.1.21 וזאת מעבר לתחולת עקרונות היסוד שחלה על כל הליך בלא תלות בשלב הדיוני שלו.
54. נוכח טענת ההתיישנות אפנה לדין המיוחד החל על התיישנות בתביעה לתגמולי ביטוח מכוח סעיפים: 31 לחוק חוזה הביטוח התשמ"א-1981 (להלן: "חוק חוזה הביטוח"), שאותו משלים הדין הכללי בכללו חוק ההתיישנות התשי"ח-1958 (להלן: "חוק ההתיישנות").
55. לנוכח מכלול הטענות אפנה לעקרון תום הלב, החל מכוח סעיפים 39 ו-61(ב) לחוק החוזים (חלק כללי) התשל"ג – 1973 (להלן: "חוק החוזים"). אגב, נקבע, כי בכוח עיקרון תום הלב לחסום, בניסיונות מסוימות, את העלאת טענת ההתיישנות. ראו כב' השופטת וילנר בע"א (ח"י) 6398-11-08 חייט נ' דקלה חברה לביטוח בע"מ (פורסם בנבו, 27.4.2010), וכן בספר של טל חבקין, התיישנות בעמוד 353 (2014) (להלן: "חבקין").
56. אקדים ואציין, מעבר לנחוץ להחלטה זאת, אציין, כי בהודעה שקדמה להגשת כתב ההגנה מטעם המבטחת התייחסו הצדדים להיבט מניעת ההתיישנות שהטענות לגביה צו באחרונה.
57. בשולי התמונה הנורמטיבית הכללית, לנוכח הודעת המזכירה המשפטית, אפנה לתקנות בתי המשפט (מחלקה לניתוב תיקים בבתי המשפט ובבתי הדין לעבודה), תשס"ב-2002 (להלן: "תקנות המנ"ת") שנקבעו זה מכבר במגמה ליעל בניהול התדיינות אזרחית ראו סטיבן גולדשטיין "צדק נהיר: מבט השוואתי" עלי משפט ט 19 (2011).
58. להלן אבהיר זאת ואפנה גם לפסיקה הנוכחית הרלבנטית לצורך איזון האינטרסים והשיקולים הרלבנטיים.

ג.א(2) המסגרת הנורמטיבית החקוקה- החלה על סילוק ועל תיקון כתב טענות בראי התקנות מהתשמ"ד

59. בתקנות מהתשמ"ד - הסמכות ל"סילוק על הסף" עוגנה בסעיפים 100 ו-101 שבפרק ח'. והסמכות ל"תיקון כתבי הטענות" עוגנה בפרק ז'.
60. הסמכות להורות על תיקון כתבי טענות, ועל תיקון פגם בהליך, מסורה לבית המשפט והינה סמכות רחבה, המשתרעת על קשת מצבים שנחלקו בתקנות מהתשמ"ד בין מספר תקנות המאבחנות במפורש בין מצבים רלבנטיים: א. "בהוראה לתקן", מטעם בית המשפט, עסקה תקנה 91 (א). ב. בהוראה לתקן (או למחוק) לבקשת בעל הדין יריב עסקה תקנה 91(ב) לתקנות. ג. "ברשות לתקן" לבעל דין המבקש לשנות או לתקן את כתב טענותיו עסקה תקנה 92. ד. בתקנות התשמ"ד גם בשלב שלאחר החלטת התיקון, דנות מספר תקנות, סעיף 94 המקנה לבעל דין שכנגד זכות להגשת כתב טענות מתוקן בלא הגבלה מפורשת, על תכני התיקון או למצער על הזיקה שבין נושא התיקון המקורי לבין נושא התיקון הנגדי. אף אין כל מגבלה הנוגעת לתנאים אחרים לתיקון, וזאת להבדיל מהשינוי בסעיף 46.
61. בתקנות מהתשמ"ד היה "מתח סטטוטורי" בין סילוק לתיקון של כתבי טענות או פגם בהליך. נקודת מפנה מפורשת הוא תום קדם המשפט כעולה מתקנה 149(ב) לתקנות מהתשמ"ד, וראו בספר תורת הפרוצדורה האזרחית: מבוא ועקרונות יסוד ד"ר שלמה ליון, 130-133 (מהדורה שנייה, 2008) לגבי תקנה 526 (להלן: "תורת הפרוצדורה").
62. לסמכות לתקן ביוזמת בית המשפט כתב טענות ושל פגם בהליך לעומת הסמכות המותנית בבקשת בעל דין, יש חשיבות כמובא להלן בשים לב להתייחסות הנוגעת להחלטת כב' השופט שני, זאת אף אם כמבואר להלן, לטעמי, די בהצדקה לקבלת בקשת התיקון, כיום לרקע בקשת בעל הדין ואף בלא צורך להתייחס לטענה, כי "לא מן הנמנע שבית המשפט (כב' השופט שני א.ב.) הנכבד כלל לא ראה כי הוגש כתב תביעה מתוקן", או לשאלה האם לא מן הראוי בתביעת תגמולי ביטוח לצאת מנקודת הנחה שבית המשפט שם לב אך בחר לפעול בצורה מודעת ומסוימת, שמתיישבת עם העדר התיישנות.
63. שיקול הדעת האם להתיר את התיקון תלוי כמובן בטיב התיקון הספציפי המבוקש. כשמדובר בתיקון בסכום התביעה, אפנה לנקודת המוצא לפיה תובענה תכיל את מלוא הסעד בשל עילת התובענה, וכי את החלק שלא נכלל בה לא ניתן לתבוע לאחר מכן כעולה מסעיף 44 לתקנות מהתשמ"ד (והשוו לסעיף 25 לתקנות החדשות ובשים לב לכך שיש טענה להתיישנות אפנה גם לדין ההתיישנות הרלבנטי לחוזה ביטוח).

הפרמטרים הרלבנטיים לתיקון כתב טענות לבקשת בעל דין לפי התקנות מתשמ"ד

64. גם לפי התקנות מהתשמ"ד שבגדרן הוגשה הבקשה הזאת, לא הייתה לבעל דין הזכות הקנויה לתקן ועליו לבקש "רשות לתקן", שנבחנה לפי תקנה 92 שזאת לשונה: " **בית המשפט או הרשם רשאי, בכל עת, להתיר לכל אחד מבעלי הדין לשנות או לתקן את כתבי טענותיו בדרך ובתנאים הנראים צודקים, וכל תיקון כזה ייעשה לפי הצורך, כדי שבית המשפט יוכל להכריע בשאלות שהן באמת השאלות השנויות במחלוקת בין בעלי הדין. תיקון של טענה עובדתית או הוספתה, טעונים הגשת תצהיר המאמת את העובדות**".
65. סמכות התיקון כעולה מנוסח התקנה רחבה בהיותה "בכל עת" "בדרך ובתנאים הנראים לו צודקים" אך "לפי הצורך"
66. המבחן לתיקון כתבי הטענות לפי סעיף 92 הוא: "כדי שבית המשפט יוכל להכריע בשאלות שהן באמת השאלות השנויות במחלוקת בין בעלי הדין".
67. על רקע התקנות מהתשמ"ד, והמבחן שבסעיף 92, הפסיקה פיתחה עקרונות, ובאופן כללי נהגה בגמישות, בליברליות וברוח לב מהטעם שלפיו בדרך כלל יש צורך בתיקון, אשר יועיל לבעלי הדין לגיבוש השאלות האמתיות השנויות במחלוקת, ולייעל את ההליך. ראו אורי גורן **סוגיות בסדר דין אזרחי, מהדורה שלוש עשרה**, 315 (2020) (להלן: "גורן"), הלכה למעשה הזכות לתיקון הייתה "חזקה".
68. עם זאת, בית המשפט לא הסתפק בבחינת המטרה שהתיקון המבוקש צפוי להשיג בזיקת התיקון ונחיצותו לבירור אמת.
69. היו מקרים שבהם נדחו בקשות לתיקון כתב טענות, בין היתר מהשיקולים הבאים: א. התנהלותו של מבקש התיקון (בכלל זאת, גם נבחנו מהות השגיא, והשאלה האם בקשת התיקון הוגשה בחוסר תום לב). ב. קיום שיהוי, סיבתו ומידתו. ג. השלב הדיוני שבו מוגשת הבקשה לתיקון (נקודת מפנה מרכזית בעבר הייתה שלב קדם המשפט). ד. האם מדובר בצירוף עילות חדשות, כהגדרתן בהקשר של תיקון כתבי הטענות, והאם הן מחייבות להוכחתן ראיות אחרות שיסרבלו את ההליך. ה. האם נשקפת מהתיקון פגיעה בבעל דין יריב, כדוגמת שלילת הגנת ההתיישנות והרחבת החזית, האם יוקנה למבקש התיקון יתרון דיוני, לאחר שוויתר עליו מטעמי נוחות. זאת, למול השאלה הנוגעת לבדיקה האם דחיית הבקשה תחסום דרך להעלות הטענה בהמשך אשר מגולמת למעשה בשלב בדיקת נחיצות התיקון.
70. כעולה ממניפת השיקולים לעיל, המדובר באיזון אינטרסים רלבנטיים.
71. ואכן, הפסיקה התייחסה במפורש ל"איזון אינטרסים" כבר לפי התקנות מהתשמ"ד ויפים דברי כב' השופט רובינשטיין רע"א 3385/08 **מרקט-פלייס מערכות בע"מ נ' טלטל ערוצי תקשוב בע"מ** (פורסם בנבו, 25.09.2008): "פסקה טז: "המחבר ש' לוי (תורת הפרוצדורה האזרחית) מציין (עמ' 110) בפרשנות תקנה 92 את מורי הדרך או התמוררים, כלשונו, שהציבה הפסיקה כדי לשקול את האינטרסים הרלבנטיים, והוא מסווגם לשלושה: אינטרס בעל הדין מבקש התיקון להעלות טענה אמתית, אינטרס המשיב שיריעת המשפט לא תורחב שלא לצורך, ואינטרס הציבור (ואוסף) – שבית המשפט מייצגו לדידי ביעילות ההליכים); אכן, **ככל שהשאלה נשוא ההליך "אמתית" יותר, כך יגבר האינטרס לאפשר את התיקון**,..."; (להלן: "עניין מרקט פלייס", הדגשה לא במקור א.ב.).
72. הפסיקה גם התייחסה לשיקולי הליך הוגן.
73. **ראו בין היתר באסמכתאות הבאות:**
- א. על מניפת השיקולים לגבי אופן הפעלת הסמכות לתיקון ראו למשל כב' השופט סולברג ברע"א 7466/17 **מאיר איסקוביץ נ' מועצה אזורית הר חברון**, פסקה 8 (פורסם בנבו, 20.12.2017); וכן ברע"א 5818/12 **עזרום מפעלי מתכת בע"מ (בפירוק) נ' נטפים בע"מ**, פסקה 9 (פורסם בנבו, 7.8.2012); וראו כב' השופט פוגלמן בבר"מ 4303/12 **תמר אינסלר נ' המועצה האיזורית עמק חפר**, פסקה 8 (פורסם בנבו, 22.11.2012) (להלן: "עניין אינסלר") לעמדה לפיה הנושא הפרטני דיוני – תיקון כתב טענות דוגל בגישה ליברלית. ליתר דיוק עניינית ולא פורמאלית כב' השופט הנדל ברע"א 6195/12 **בנק דיסקונט לישראל נ' אתר שימר**, פסקה 5 (פורסם בנבו, 25.10.12) (להלן: "עניין שימר");
- ב. על בחינת התנהלות בעל דין בשלב כתב הטענות המקורי ובשלב הגשת הבקשה לתיקון ראו אבחנה שנעשתה לגבי מהות השגיא שבין "השמטה מקרית שבאה מתוך היסח הדעת", לבין שיקול ב"עניינים פקוחות" שהניב לבסוף לתוצאה מוטעה. ראו כב' השופט לנדוי בע"א 180/62 **שלמה שלוש נ' דוד ג'רזי, פ"ד טז(3) 1824 (1962)** (להלן: "עניין שלוש"); באופן משלים ראו אבחנה בין בקשה לתיקון התביעה, שביסודה טעם טקטי או מניפולטיבי לבין בקשה שביסודה טעם תמים וזאת מפי כב' השופט גרוניס ברע"א 1191/11 **גור בן ציון נ' המועצה המקומית אבן יהודה** (פורסם בנבו, 27.03.2011) (להלן: "עניין בן ציון") בענין בן ציון הותר תיקון כתב תביעה, בתוספת של מיליון וחצי שקלים כשבית המשפט השתכנע שכתב התביעה המקורי כלל סכום נמוך יותר מחמת עלות

אגרה, והואיל ובית המשפט לא השתכנע שביסוד הבקשה לתיקון טעם מניפולטיבי או טקטי והותוו קווים לבחינת האינטרס הציבורי. לבחינה אם המבקש ניסה לנהוג בעורמה ראו גם כב' השופט סולברג רע"א 1927/13 **אלקו התקנות ושירותים (1973) בע"מ נ' נוי חשמל ובקרה בע"מ** (פורסם בנבו, 12.04.2013);

ג. בית המשפט הצביע על כך שהסמכות לתקן בכל עת, לא סויגה כאשר מדובר בתוספת עילה חדשה. על כך ראו כב' השופט חלימה בע"א 199/82 **סניטובסקי נ' חברת החשמל לישראל בע"מ פ"ד לט(1) 225**, פסקה 13 (1985). ואולם, תוספת העילה נבחנת בהתחשב בשלב הדיוני ובסרבול פוטנציאלי, וראו כב' השופט סולברג ברע"א 867/17 **פנינת הצומת בע"מ נ' ש. שלמה מכירת רכב (2000) בע"מ** (פורסם בנבו, 22.03.2017): "כלל, בית המשפט ייטה שלא להתיר תיקון כתב טענות אם מטרת התיקון היא תוספת עילה חדשה, אשר הראיות להוכחתה שונות מן הראיות הדרושות להוכחת העילה המקורית. נטייה זו מתחזקת ככל שהתביעה נמצאת בשלבים מתקדמים יותר של ההליך, וככל שהתרת התיקון תאריך ותסרב את הדיון".

הרחבה לגבי התיישנות

74. כאמור, נקבע שאין להתיר לתובע, לתקן את כתב תביעתו, באופן אשר עולה כדי תוספת עילת תביעה חדשה, אם בעת הגשת הבקשה לתיקון כתב התביעה, עילה זו התיישנה.
75. ברם, לצורך השאלה האם נוספה עילה חדשה, יש לזכור מהי הגדרת העילה לצורך ההתיישנות. הפסיקה קבעה זה מכבר, כי הגדרת העילה לצורך התיישנות היא "אכן הלכה פסוקה היא שלא הרי עילת התובענה לענין ניסוח כתב התביעה, כהרי דיבור זה לענין... התיישנות... לענין אחרון זה מגדירים את "עילת התובענה" הגדרה רחבה, הכוללת את העסקה או המעשה המובא לדיון: ע" כב' השופט לוי בע"א 728/79 **קירור אגודה שיתופית חקלאית מרכזית למשקי עמק חפר והשומרון בע"מ נ' עבד אלחפיז זייד**, לד(4) 126, פסקה 9 (1980) (להלן: "עניין קירור").
76. אזכיר, שההגדרה המקובלת למונח "עילת התביעה" לצורך ניסוח כתבי טענות, היא "מסכת העובדות שהעלה התובע בכתב התביעה, על-פיהן מבקש התובע סעד", וזאת הגדרה צרה יחסית. ראו רוזן-צבי, 393 וראו גם **עניין 4371/19** להלן.
77. להמחשת משמעות הגדרת העילה לצורך התיישנות שהינה "עסקה או המעשה המובא לדיון" ולהמחשת היקפה של העילה הזאת, אפנה בראש וראשונה לדוגמאות **שבעניין קירור**. שם, המחישו כיצד במקרה של שריפה במפעל, אפשרו לדיירת המוגנת לתקן טענה של הרס כליל, שדינה היה להידחות, נוכח הדין המהותי, לטענה של נזק חלקי שהדין המהותי יכולה הייתה להתקבל ונאמר: "עילת התביעה בכתב התביעה המקורי והמתוקן הייתה אותו מעשה, דהיינו השריפה ותוצאותיה, והתיקון לא הביא שינוי בעילת תביעה, כמו שהוגדרה לעיל. באותו אופן ניתן לתקן כתב התביעה המייחס חבות לנתבע, אפילו אם מסיבה זו או אחרת נשמטו מכתב התביעה עובדות המשלימות את העילה במובן שאותו כבר הזכרתי. במקרה הראשון אין מניעה להיעתר לבקשת התיקון והוא – כשהתיקון אינו חורג מגדר עילת התובענה, כהגדרתה הרחבה. במקרה השני השאלה היא אך זאת: אם כלל כתב התביעה העיקרי מרכיבי יסוד כלשהם של העילה שמהם משתמעת, אפילו על דרך החסר, חבותו של הנתבע. להבדיל מהמקרה שלפנינו, הרי בפרשות שנדונו בע"א 203/63 ובעניין Robinson כבר ייחס כתב התביעה המקורי חבות לנתבעים אם כי יתכן שעילת התובענה לא הייתה שלמה. מקרה שלפנינו, ענינו סוג המקרים השני, שכבר תואר לעיל. בוודאי שאם נפלה טעות סופר בתיאור העובדות אין מניעה לתיקון בעניין **קירור** אף נקבע: "והייתי מרחיק לכת ואומר, כי די בייחוס היולי, בלתי מלא ובלתי מפורט של העובדות בכתב התביעה המקורי, לנתבע, כדי להניח נדבך שניתן לבנות עליו בקשת תיקון, אם בתקופת הביניים עברה תקופת התיישנות." ; השוו כב' השופט שמגר בע"א 3092/90 **צבי אגמון נ' זוהר פלדבי**, מו(3) 214 (1992);
78. הגדרה נוספת שבה נעשה שימוש להגדרת עילת תביעה בהקשר של התיישנות, בדקה האם מדובר בעובדות המתייחסות לזכות העיקרית, שבגין הפגיעה בה טוען התובע, כי הוא זכאי לקבלת הסעד, כב' השופטת וילנר ברע"א 4371/19 **פלוני נ' פלוני**, פסקה 15 (פורסם בנבו, 08.09.2019); (להלן: "עניין 4371/19") וראו גם כב' השופט גרוניס ברע"א 11137/05 **אליהו חברה לביטוח בע"מ נ' מגן דוד אדום לישראל** פסקה 5 (פורסם בנבו, 21.03.2006);
79. לעניין השאלה במה יש כדי לחדש עילת תביעה אחרת - נקבע לגבי הבדל הנוגע להיקף הנזק כי "אינו אלא הבדל שבהיקף הנזק, ואין בכך כדי לחדש עילת תביעה אחרת" לוי בע"א 702/86 **איטונג בטרומ (אינווג) בע"מ נ' יצחק בן הרוש**, מד(1) 160 (1989);
80. כמפורט בדיון מן הכלל אל הפרט להלן, לטעמי אין צורך להתייחס להחלטת כב' השופט שני ולשלבים שקדמו לה, אך בשים לב להתייחסות לחוות הדעת הפסיכיאטרית אצין, כי נקבע ש"בדרך כלל לא יהיה בתיקון כתב התביעה בדרך של תוספת חוות דעת רפואית, התומכת בטענות העובדתיות שבכתב התביעה משום שינוי או תיקון של עילת התביעה". השוו כב'

- השופט גרוניס ברע"א 4046/09 התעשייה הצבאית לישראל בע"מ נ' אסתר, פסקה 5 (פורסם בנבו, 05.10.2009).
81. הלכה למעשה - תוצאת איזון האינטרסים ושקלול השיקולים, לעיל אפשרה במקרים שהצדיקו זאת, תיקונים נדיבים יחסית. למשל ראו מקרה קונקרטי שבו הותר תיקון **לאחר 8 שנים** מעת הגשת תביעה ובטרם הוגשו תצהירים וכשהתיקון נמצא מוצדק וראוי כשלא היה בו לסרב את המשך ההליך, או להכביד הכבדה יתרה. ראו כב' השופטת נאור ברע"א 8129/08 **המאגר הישראלי לביטוח רכב (הפול) נ' מדינת ישראל - משרד הבטחון** (פורסם בנבו, 06.04.2009);
82. אף נאמר, כי "כאשר ניתן לתקן את הפגיעה שיסב תיקונו של כתב טענות – להליך המשפטי או לבעלי הדין – באמצעות תשלום כספי, כי אז תינקט גישה "מאוד ליברלית, כדי שהטפל לא יכשיל את העיקר". כב' השופט סולברג ברע"א 7466/17 **מאיר אסיסקוביץ נ' מועצה אזורית הר חברון**, פסקה 8 (פורסם בנבו, 20.12.2017);
83. ראו גם כב' השופט סולברג ברע"א 1808/16 **אהרון אמסלם נ' לאה אלון** (פורסם בנבו, 28.3.2016) (להלן: "עניין אמסלם") שהבהיר את סיכום הפסיקה: "תקנה זו [הכוונה לתקנה 92 – י.ש.] זכתה לפסיקה עקיבה, המלמדתנו כי אכן גישת בתי המשפט לתיקון כתבי טענות היא ליברלית ביותר, בייחוד מקום שבו מדובר בשלב מוקדם של ההליך, בטרם החל בירור התובענה לגופה". ולאחר מכן הבהיר את המגבלה: "ברם, גם זכות זו אינה נותרת ללא גבול...".
- להרחבה א. אורי גורן **סוגיות בסדר דין אזרחי**, מהדורה שלוש עשרה, 283 – 331 (2020) (להלן: "גורן"); ב. לעניין סילוק כתבי טענות 285-313 ולעניין תיקון כתבי טענות 313-331. ג. יששכר רוזן-צבי **ההליך האזרחי 470-482** (נבו, 2015) (לעיל ולהלן: "רוזן צבי"). וראה שם דיון במקרים בהם יסרב בית המשפט לבקשת התיקון. ד. יעקב שקד **סדר הדין האזרחי החדש התשע"ט-2019** עמודים 281-291. ה. מ' קשת **הזכויות הדיוניות וסדר הדין במשפט האזרחי הלכה ומעשה** (מהדורה 15, 2007), המונה (עמ' 509) את שיקולי בית המשפט בכגון דא.

ג(א)3) המסגרת הנורמטיבית החקוקה- החלה על סילוק ועל תיקון כתב טענות בראי התקנות החדשות המבשרת שינוי הפחתה בדרגת הליברליות אך לא מהפך.

כללי

84. בתקנות החדשות הסמכות ל"סילוק כתבי טענות" מעוגנת בפרק ו' הממוקם בשכנות לפרק ז' שכותרתו היא "תיקון כתב טענות".
85. גם על שני הפרקים הללו, חולשים עקרונות היסוד שבפרק א' כעולה ממהותם, וכפי שנכתב בסעיף 5 לתקנות.
86. לא באופן אוטומטי, יסלקו על הסף תביעה שהיא בת תיקון. הן הליך שיפוטי צריך שיהיה ראוי והוגן ובין היתר להכריע על יסוד טענות המובאות בפניה (סעיף 2), כמובן תוך מתן משקל ראוי לכל אחד ממרכיבי הגדרת הליך משפטי "ראוי והוגן", שבין חלקם קיים מתח הדדי, ובניהול המשפט ובכלל זה ובכלל זה העמדת הפלוגתות האמתיות שבמחלוקת בין בעלי הדין, מיקודן, בירורן והכרעה בהן (כעולה מסעיף 3(ב)). גם כדי להשיג "תוצאה נכונה ופתרון צודק של הסכסוך" כעולה מסעיף 1. הדברים נכונים לגבי מחיקה לא כל שכן לגבי דחייה והזהירות המתחייבת בפרט כשקיים סיכון מהתיישנות כעולה בין היתר מרציונל החרגי לסעיף 33(ה) שאליו אתייחס בדיון מפורט יותר להלן.
87. התקנות החדשות מקנות סמכות רחבה לבית המשפט לתקן "בכל עת" "בכל עניין". אולם, פרשנות תכליתית של התקנות החדשות, לאור העקרונות היסוד מובילה ל"נקודת איזון חדשה ריכוזית יותר, קפדנית יותר וליברלית פחות, אך לגמרי עניינית בהקשר של תיקון כתבי טענות ושל פגמים בהליך, שמתהדקת עם ההתקדמות בשלבים הדיוניים אך בלא להתעלם מציר הזמן.

להלן יוצגו בתמצית 5 היבטים הרלבנטיים לטעמי למסקנה בדבר הפחתת דרגת הליברליות לצורך החלטה הנוגעת לתיקון כתבי טענות

88. הגישה החדשה והקפדנית יותר ניכרת בין היתר לנוכח חמישה היבטים: א. כבר בשלב ההוראה על תיקון כתב הטענות, בולט שינוי במבחן המרכזי לתיקון כתבי טענות. ב. קפדנות היתר בולטת, בוודאי בשלב שאלת הגשת תשובה לכתב טענות מתוקן. הואיל מעתה, לראשונה נשללת מבעל הדין שכנגד זכות האוטומטית לתיקון כתב טענות שכנגד, ללא הגבלה, רק כי לחברו הותר תיקון. עליו, לבקש רשות שתבחן בשים לב לנסיבות העניין הן לגבי עצם התיקון והן לגבי היקפו ותנאיו. ג. הגישה החדשה והקשוחה יותר בולטת מאד בכך שבוטלה זכות התיקון האוטומטית לתיקון, ללא הגבלה לאחר חוות דעת מומחה מטעם בית המשפט שעוגנה קודם בתקנה 136 לתקנות מהתשמ"ד. ד. היבט רביעי - הוא בכך ששלושת ההיבטים הקודמים מקנים יתר שליטה לבית המשפט בתוצאת התיקון וכפועל

יוצא גם בהליך שלפניו. הדבר מתיישב עם עקרון "ניהול המשפט וחובת בעלי הדין" שבסעיף 3 לתקנות. ה. היבט חמישי - הוא בכך שהגברת השליטה מתיישבת עם האחדות הסיטואציות שנדונו קודם בתקנות נפרדות, וגם נושא מחיקה או צירוף בעל דין תחת תקנה 46 שתידון להלן. אגב, הלוי לכתבי טענות מתוקנים מהודק ומדובר ב - 20 יום, זולת אם נתנה הוראה אחרת.

89. על רקע שינוי הגישה בתקנות החדשות כבר לא ניתן יהיה לדעתי - לומר שהגישה "ליברלית ביותר" כהגדרת כבי' השופט סולברג **בענין אמסלם** לאחר שבחן את השורה התחתונה בפסיקה שפירשה את תקנה 92 **לתקנות מהתשמ"ד**.

90. על רקע הגישה בהתקנות החדשות בולטת חשיבות מתן "הסבר מספק" לבקשת תיקון החל מהשלב המקדמי והשוו כבי' השופט הנדל ברע"א 8134/13 חברת נ.נ. סלטי הנדסה וניהול פרויקטים נ' גור פינקלשטיין (פורסם בנבו, 05.09.2014) - "לבסוף, אף דין הבקשה לתיקון כתב התביעה לשם הוספת עילות להידחות. אכן גישת בית המשפט בסוגיה זו היא ליברלית. לכך יש להוסיף, לטובת עמדת המבקשת, כי המשפט עומד בשלבו המקדמיים. ואולם, הן בבקשה שהונחה בפני בית המשפט המחוזי, והן בבקשה שבפניי - לא ניתן כל הסבר מספק באשר לסיבה בגינה עילות רבות אלו לא הופיעו בכתב התביעה המקורי, ואף אין להן ולו זכר בו."

91. אולם, נוכח המתחם הרחב של שיקול הדעת אין המדובר בהקשחה עיוורת. כל מקרה ידון לנסיבותיו ובשים לב לפסיקה הקיימת. בדברי ההסבר לתקנות החדשות מתייחסים במפורש לתיקון כתבי טענות כשנאמר: "**חלקים נרחבים מהדין והפסיקה בנושאים שונים הקשורים לסדר הדין האזרחי ימשיכו להיות רלבנטיים גם ביחס לתקנות החדשות. כך למשל הפסיקה העוסקת בשאלה... מהם התנאים לתיקון כתב תביעה ועוד כהנה סוגיות רבות שנדונו והוכרעו במשך השנים ושהתקנות החדשות לא שינו ואינן מתיימרות לשנות**" (עמוד 5 לדברי ההסבר).

92. על כך שלא ניתן להציג את הגישה החדשה כ"מהפך" או כ"גישה שאינה ליברלית", השוו כבי' השופט גרוסקופף ברע"א 6222/20 **שי נתן הדר נ' עינב שם טוב**, פסקה 12 (פורסם בנבו, 27.10.2020) (להלן: "**עניין שם טוב**"); וכן **שקד** עמוד 283 לפיו: "כנראה כי למרות השינוי הניסוחי, מבחינת מהותו של דבר, הכללים העקרוניים שנקבעו בפסיקה יוסיפו לחול על בקשה מעין זאת, בדגש על התנהלות המבקש ועיתוי הבקשה אם כי על פי הפסיקה להלן ממילא בתי המשפט הביאו בחשבון שיקולים אלה אם כי דומני כי מחוקק המשנה כיון להחמרה בתנאים למתן היתר לתיקון כתבי תקנות"

93. וברור שנוסח ההסמכה הרחבה, נדרשת גישה **עניינית**, כדברי כבי' השופט הנדל **בעניין שימר**.
94. נוכח רוח התקנות החדשות יתכן שבהקשר זה יהיו התייחסויות נבדלות גם בשים לב למיחות בעלי הדין, לתחומי משפט שונים וביחס לנסיבות הספציפיות. אגב להתייחסות מיוחדת ליישום העקרונות ב"תפירה לפי מידה" לסיטואציה ניתן לראות למשל בהקשר של התיישנות לגבי כתב טענות שלא מתקבל לפי סעיף 33(ב). בהיבט של מיחות בעלי הדין, תיתכן יתר הקפדה למול "מתדיין סדרתי" חוזר כמו מבטחת לעומת מתדיין חד פעמי. התקנות מבטאות הקלה מפורשת עם בעל דין שאינו מיוצג.

95. הבקשה לתיקון של כתבי טענות תוגש כנקודת מוצא באופן ובעיתוי שבסעיפים 49(א) ו-7) ובסעיף 49(ב) הקוצב עד 60 יום ממועד כתב ההגנה האחרון. אך יתכן טעם המצדיק עיתוי אחר, כמו למשל גילוי מאוחר יותר של עילת התיקון. הבקשה תיבחן לפי פרק ז' שבחלק ב' ולעקרונות היסוד המצויים בפרק א'.

הסמכות הספציפית להורות על תיקון כתב טענות.

96. הסמכות הספציפית למתן "הוראה לתיקון כתב טענות" מעוגנת בתקנה 46 המשתרעת על מגוון המצבים שהוסדר בעבר בתקנות נפרדות, אך רלבנטיות לגביה גם תקנות נוספות שעיקרן יצוטט להלן:

97. "הוראה לתיקון כתב טענות" 46. (א) **בית המשפט רשאי בכל עת להורות כי יתוקן כל עניין בכתב טענות או כי יצורף בעל דין או יימחק שמו של בעל דין מכתב התביעה, לשם קיומו של הליך שיפוטי ראוי והוגן, תוך התחשבות, בין השאר, בהתנהלותו של מבקש התיקון, השלב הדיוני שבו מוגשת הבקשה, והמטרה שהתיקון המבוקש צפוי להשיג.** (ב) **כתב טענות מתוקן יוגש בתוך עשרים ימים."**

98. הסמכות להורות על תיקון "בכל עת" של "כל עניין בכתב הטענות" או "כי יצורף בעל דין או יימחק שמו של בעל דין מכתב התביעה, היא בעולה מלשון התקנה והפסיקה רחבה.

99. העובדה שתקנה 46 לתקנות החדשות, מרכזת מנעד מצבים, שהוסדר בתקנות מהתשמ"ד בנפרד, כמוכן שלא מבטלת את קיום סיטואציות הנפרדות ואת הצורך להתייחס בתשומת לב למאפייני כל אחת מהן, אך ממחישה שיש נקודת מוצא עקרונית משותפת וחשובה לבית המשפט כ"מנהל" ההליך באופן ריכוזי וענייני.

100. השימוש במינוח "הליך שיפוטי ראוי והוגן" ב"צומת" ההחלטה, האם להורות על תיקון, ובאילו תנאים, מצביע, לטעמי, על חשיבות בחינת תוצאת ההחלטה על ההקשר הרחב של ההליך הראוי וההוגן המבטא "מטרת על" המלווה החל משער הכניסה להליך, לצד המטרות המוגדרות בסעיף 1 לתקנות החדשות שבו נכתב כי: "1. **מטרות תקנות סדר הדין האזרחי הן לקבוע סדר דין לניהול ההליכים האזרחיים בבית המשפט, ליצור ודאות דיונית, למנוע שרירותיות ולהגשים את העקרונות החוקתיים העומדים ביסודו של הליך שיפוטי ראוי והוגן, כדי להגיע לחקר האמת, ולהשיג תוצאה נכונה ופתרון צודק של הסכסוך**". וכעולה מהמטרות אין לשכוח את התכלית שהיא "להגיע לחקר האמת, ולהשיג תוצאה נכונה ופתרון צודק של הסכסוך" השימוש במינוי תוצאה נכונה מקרין גם על בחינת הטעות שמתרחשת באקראי.
101. תקנה 2 לתקנות החדשות, שופכת אור נוסף, על מובן המבחן המרכזי שבה משהוגדר בה, כי: "הליך שיפוטי ראוי והוגן" 2. הליך שיפוטי ראוי והוגן מתקיים במערכת שיפוטית עצמאית ובלתי תלויה שהוקמה לפי דין, נגישה לציבור, מקיימת דיון לפי כללי הצדק הטבעי, מכריעה בתוך זמן סביר על יסוד הטענות ההדדיות המובאות לפניו, מנהלת את ההליך ופוסקת בו באופן שוויוני, מידתי ויעיל ומנמקת את החלטותיה."
102. תקנה 3 הדנה ב"ניהול המשפט וחובת בעלי הדין" גם היא רלבנטית כאמור לעיל, נוכח ההתייחסות לצורך בסיוע "במימוש התכלית הדיונית, ובכלל זה העמדת הפלוגות את האמיתיות שבמחלוקת בין בעלי הדין, מיקודן, בירורן והכרעה בהן".
103. תקנה 5 דנה באיזון אינטרסים ומתייחסת במפורש ל"אינטרס ציבורי", שנקבעה לו הגדרה סטטוטורית בסעיף 5 סיפא כדלהלן: "אינטרס ציבורי" נגישות הציבור למערכת בתי המשפט לרבות קיומו של דיון משפטי צודק, מהיר ויעיל, היסכון במשאבי זמן ועלויות, מניעת הכרעות סותרות ומניעת שימוש לרעה בהליך השיפוטי."
104. לעניין איזון האינטרסים השווה לנאמר בהקשר של תיקון כתבי טענות בעניין **מרקט פלייס** לעיל.
105. משילוב המטרות והתקנות 1-2 ו-5 בהקשר של התיקון מסתבר הצורך לשכלל מנעד שיקולים עניינים המצויים לפרקים במתח האחד מול רעהו.

התנאים לתיקון כתב הטענות לפי התקנות החדשות -

106. לפיכך כעולה מלשון תקנה 46, על רקע המטרות, הסמכות להורות על תיקון כתבי טענות בתקנות החדשות, מחייבת את קיום התנאים השלובים הבאים שניתן כמדומני לאלה:

התנאי המרכזי לתיקון כתב טענות לפי התקנות החדשות – נחיצות התיקון להליך שיפוטי הראוי וההוגן - ומשמעותו בהקשר הזה.

107. התנאי המרכזי לתיקון כתב טענות לפי התקנות החדשות הוא שמטרתו היא: "לשם קיומו של הליך שיפוטי ראוי והוגן" המדובר ב"מונח עמום", אך מובנו והקשרו נלמדים מהפסיקה ומהעקרונות הכללים לעיל המגולמים גם בסעיפים 1-5 ובפרט מהסעיפים 1-3 ו-5 שצוטטו לעיל ובגדרו "רשימה פתוחה של שיקולים" שיתפתחו וילובנו בפסיקה.
- א. לטעמי, מבחן ההליך השיפוטי ה"ראוי וההוגן" טומן בחובו, בהקשר הזה, אך לא באופן בלעדי, את המבחן המרכזי בסעיף 92 לתקנות התשמ"ד שלפיו: "בית המשפט יוכל להכריע בשאלות שהן באמת השאלות השנויות במחלוקת בין בעלי הדין". מהנוסח החדש יש להסיק עיגון סטטוטורי לצורך לאזנו מול שיקולים נוספים במעין "מקבילית כוחות" ונקודת האיזון חדשה.
- העובדה שהשיקול הקודם, לא נזנח, עולה מהסיבות העיקריות הבאות: א. השיקול הספציפי השלישי בתקנה 46(א) הוא: "המטרה שהתיקון המבוקש צפוי להשיג". ב. סעיף 1 לתקנות מתייחס ל"הליך שיפוטי ראוי והוגן, כדי להגיע לחקר האמת, ולהשיג תוצאה נכונה ופתרון צודק של הסכסוך". בירור האמת והתוצאה הנכונה תומכים בבחינת טעויות. ג. סעיף 3(ב) לתקנות החדשות מתייחס לחובת בעלי הדין לסייע "במימוש התכלית הדיונית, ובכלל זה העמדת הפלוגות האמתיות שבמחלוקת בין בעלי הדין, מיקודן, בירורן והכרעה בהן". ג. הציטוט מעמוד 5 לדברי ההסבר שלפיו, כאמור "חלקים נרחבים מהדין והפסיקה בנושאים שונים הקשורים לסדר הדין האזרחי ימשיכו להיות רלבנטיים גם ביחס לתקנות החדשות". ד. בעניין שם טוב התייחס כב' השופט גרוסקופף לשיקול הדעת הרחב בהפעלת הסמכות לשם הכרעה "בשאלות שהן באמת השאלות השנויות במחלוקת בין בעלי הדין" תוך התייחסות גם לתקנה 46 לתקנות החדשות ורציונל הגישה הליברלית.
- העובדה שיתר השיקולים שפותחו אגב הדין בתקנה 92 לתקנות התשמ"ד לא נזנחו עולה מכך שניתן לעגן את ההתחשבות בהם בהיותם פרמטרים לאיזון האינטרסים,

כעולה מעניין **מרקט פלייס**, אך גם משום היותם נגזרים מהמונח "הליך הוגן". כדברי כב' השופ' דנציגר ברע"א 7192/14 **דוד צוקר ובניו חברה לבניין ולהשקעות בע"מ נ' דוד צוקר** (פורסם בנבו, 01.01.2015) עם זאת, כל השיקולים שנמנו לעיל – תום הלב, השיהוי, הפגיעה הפוטנציאלית בהגנתו של הצד שכנגד והשיקול הציבורי-מערכתי – שניתן להגדירם כרכיבים שונים של "המשחק ההוגן" [כדברי השופט א' רובינשטיין בעניין מרקט-פלייס בפסקה ט"ו], תומכים במסקנה כי יש לבחון בקפידה את מועד הגשת הבקשה על פני ציר הזמן של ההליך המשפטי. דהיינו, ככל שבקשת התיקון מוגשת בשלב מאוחר יותר של ההליך, כך נטיית בית המשפט תהיה לדחותה: "לתום הלב בהקשר זה הוצגה משמעות של הגינות דיונית בין בעלי דין יריבים. ונאמר כי מבחן העזר המרכזי לבחינת התנהגותם של בעלי הדין יהא עד כמה התנהגותם משרתת את הצבת הפלוגות השנויות באמת במחלוקת ביניהם, מהותן, בירורן וההכרעה בהן. (שקד בעמוד 284)

ב. אולם- בגדר התנאי המרכזי משתנה נקודת האיזון גם מחמת שיקולים רלבנטיים אחרים כעולה בפרט מהגדרת "הליך ראוי והוגן" בתקנה 2 לתקנות החדשות, שבין היתר מתייחסת למושגים "זמן סביר", שזהו מושג נורמטיבי, ו"לאופן מידתי ועילל" ולכך שניתן מעמד סטטוטורי מפורש לאינטרס הציבורי שהודגש והועצם. בית המשפט מעמיד לנגד עיניו גם מתדיינים אחרים. המבקש אינו בן יחיד, ואין המדובר בתיק יחיד בהשאלה מ"ארתור מילר": "כולם היו בני". כמו שנאמר בתא"ח (שלוס ראשל"צ) 32844-03-20 **טטיאנה משצ'נינובה נ' ישראל אהרוני** (פורסם בנבו, 15.10.2020).

ג. הפחתה מסוימת במידת הליברליות נובעת גם מעליות קרנו ועוצמתו של ה"אינטרס הציבורי" במסגרת מאזן השיקולים שגם קודם כלל אותו **כאמור במרקט פלייס**. ניתן לומר שהאינטרס הציבורי, כהגדרת סעיף 5 סיפא לתקנות אמור לייצג סוג של "צדק לציבור".

ד. בגדר איזון האינטרסים יתכן להתייחס, כאמור גם למיחות בעלי הדין, ותיכון יתר הקפדה למול המתדיין הסדרתי החוזר כמו המבטחת לעומת המתדיין החד פעמי או שאינו סדרתי. יתכן, שאחיזה לאבחנה בין בעלי דין בשים לב למיחותם ומצבם ניתן לראות בהקלה עם בעל דין לא מיוצג. ימים יגידו אם לא תהא התייחסות נבדלת לתחומי משפט שונים וביחס לנסיבות הספציפיות. אגב להתייחסות מיוחדת של יישום העקרונות ב"תפירה לפי מידה" לסיטואציה ניתן לראות למשל בהקשר של התיישנות לגבי כתב טענות שלא מתקבל לפי סעיף 33.

התנאי הנוסף לצורך הוראה על תיקון כתב טענות לפי התקנות החדשות הוא תנאי ההתחשבות בשלושה שיקולים עניינים ספציפיים

108. בהחלטה האם להורות על תיקון, באיזה היקף, ובאילו תנאים יש להתחשב, לצורך התנאי המרכזי, "בין השאר" בשלושה שיקולים ספציפיים שהתקנה מדגישה והם: 1. התנהלותו של מבקש התיקון. 2. השלב הדיוני שבו מוגשת הבקשה ודוק ההתייחסות היא ל"ציר הדיוני" ולא לציר הכרונולוגי (א.ב.). 3. והמטרה שהתיקון המבוקש צפוי להשיג.
109. בשיקולים הספציפיים, חובה להתחשב לא ניתן להתעלם מהם בכל מקרה ומקרה.
110. ברור שגם לשיקולים הספציפיים ניתן להיעזר בפסיקה הנרחבת הקיימת כיום.

א. בהקשר של השיקול הספציפי הראשון, דהיינו "התנהלותו של מבקש התיקון" אציין, כי היא נבחנת הן לכל אורך ההליך ולא מוגבלת לנקודת זמן ספציפי בגדרו. רלבנטיות לגביה אבחנות שבוצעו בפסיקה הנוכחית. כך לשלב התביעה המקורית, אבחנה בין השמטה טקטית ובעיניים פקוחות לאבחנה מקרית בהיסח הדעת **שבעניין שלוש**. כך לשלב בקשת התיקון רלבנטית אבחנה בין בקשה מטעם תמים לבין בקשה מטעם טקטי או מניפולטיבי כעולה מעניין **בן ציון** שבו הותר תיקון תביעה.

ב. בהקשר של השיקול הספציפי השני "השלב הדיוני שבו מוגשת הבקשה", ההתייחסות שהיא ל"שלב הדיוני" ולא לציר הכרונולוגי מצביעה לכאורה על אימוץ הלכה שחלף זמן כשלעצמו כנקודת מוצא אינו העיקר. ראו למשל ענין **סלים דנגור** שלפיו לזמן שחלף אין השפעה מכרעת. בהתייחסות לשלב הדיוני רלבנטיות, בשינויים המחייבים הפסיקה שאבחנה בין תיקון לפני קדם משפט לבין התיקון אחרי. והתפיסה בעניין **צוקר** לפיה חרף הסמכות להתיר תיקון בכל עת ככל שבקשת התיקון מוגשת בשלב מאוחר יותר של ההליך, כך נטיית בית המשפט תהיה לדחותה.

ג. **יודגש**, שלצורך בחינת השלב הדיוני, כיום יש להשקיף על סדרי הדין החדשים - בלא לגרוע מכך שהסמכות להורות על תיקון קיימת ב"כל עת".

ד. לאור התקנות החדשות בהחלטה על התיקון על בית המשפט להקדיש תשומת לב לאבחנות בין הליכים, ובין מה שנחזה כשלבים דיוניים חדשים ובהם האבחנה בין "קדם משפט ראשון או קדם שבגדר סעיף 63(א) לתקנות החדשות לבין "ישיבת קדם משפט

מסכמת שבסעיף 63(ב) לתקנות, ובין קדם המשפט **לשלב הדין**. לכך שעם התקדמות ציר השלב הדיוני הולכת ופוחתת רמת הנכונות להתיר תיקון. מצאנו תימוכין לפי הפסיקה שפיתחה עקרונות גם **כשב"ארגז הכלים "השיפוטי" היו תקנות התשמ"ד כעולה מעניין אינסלר**.

ה. להתחשבות בשלב הדיוני רלבנטיות האבחנות הנוגעות לסרבול הכרוך בתיקון בשים לב לנדרש בכל שלב ושלב. למשל **בשלב הדין** שבו הנכונות לתיקון מצומצמת מאשר בשלבי קדם המשפט בוחנים את השאלה אם הראיות הדרושות להוכחה זהות או שונות מן הראיות הדרושות להוכחת העילה המקורית. התיקון אינו מסרבול כעולה **מעניין פנינת צומת**. השיקול הנוגע לסרבול רלבנטי לכל שלב ושלב. בשם האנטרס הציבורי, ומנקודת מבט של ניצול הזמן השיפוטי, נקבע שבקשות תיקון שאינן דורשות מבית המשפט להשקיע משאבי זמן ניכרים, נוסף על עצם העיסוק בבקשה לתיקון ייענו בחיוב בפרט אם הוגשו לפני סיום קדם המשפט" הואיל והאינטרס של מתדיינים אחרים, המחכים לשמיעת תיקיהם לא נפגע, אלא באופן שולי ביותר" ראו כב' השופט גרוניס בענין **בן ציון** פסקה 7. עם זאת נקבע שבעלי דין שמגישים כתב טענות בחופזה ללא בדיקה מספקת והכנה ראויה ולאחר מכן נוקטים מקצי שיפורים חוזרים ונשים עלולים להגדיש את הסאה ולהתקל בשלב מסוים בסירוב לתיקון מצד בית המשפט. אציין שהדברים נאמרו נוכח תופעה של הגשה בחופזה של תובענות ייצוגיות שנבעה " מרצונו של המבקש או של עורך דינו להיות ראשון בהגשת ההליך, מבין אלה שעשויים לנקוט הליך דומה" כב' השופט גרוניס ברע"א 4253/14 **יוגב חלפון, עו"ד נ' שמן משאבי גז ונפט בע"מ**, פסקה 10 (פורסם בנבו, 29.12.2014).

ו. כאמור, ככל שיתקדם השלב דיוני מתעצם משקל האינטרס הציבורי לאורו בודקים בין היתר אם התיקון יסבך, יסרבול ויפגע בעניין בעלי הדין האחרים הממתינים לתורם, השוו כב' השופט שינמן בת"א (מחוזי מרכז) 7659-06-11 **י.ח. דמרי בניה ופיתוח בע"מ נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 23.12.2019).

הערה לגבי תיקון למלוא הסעד

111. נוכח הבקשה לתיקון הסכום והסעד אזכיר שסעיף 25 לתקנות מהתשמ"ד, מבהיר את

החשיבות ב"תביעת מלוא הסעד וכל הסעדים בשל עילה אחת" **משנקבע : "25(א) תובע יכלול בכתב תביעה את מלוא הסעד שלטענתו הוא זכאי לו בשל עילת התביעה ולא יוכל להגיש תביעה בשל החלק שלא תבע. (ב) תובע יכלול בכתב התביעה את כל הסעדים המבוקשים בשל עילת תביעה אחת, אלא אם כן הרשה לו בית המשפט או הדין מתיר שלא לתבעו במסגרת אותה תביעה; רשות מבית המשפט לא תינתן אלא במסגרת בקשה לפיצול סעדים, שנכללה ברשימת הבקשות לפי תקנה 49(ג). (ג) בית המשפט יכריע בבקשה לפיצול סעדים עד תום קדם-המשפט."**

בתקנות החדשות אין זכות אוטומטית לתיקון, ללא הגבלה של כתב טענות שכנגד

112. סעיף 47 הדין ב"תשובה לכתב טענות מתוקן" קובע, כי: "47. תשובה לכתב טענות מתוקן (א) החליט בית המשפט להתיר לבעל דין לתקן את כתב טענותיו לפי תקנה 46, יורה אם רשאי בעל הדין שכנגד לתקן כתב טענותיו ואת התנאים לכך. (ב) התיר בית המשפט תיקון כתב הטענות של בעל הדין שכנגד כאמור בתקנת משנה (א), יוגש כתב הטענות כאמור בתוך עשרים ימים אלא אם כן הורה בית המשפט אחרת; לא תיקן בעל הדין שכנגד את כתב טענותיו בתוך הזמן האמור, יוכל להסתמך על כתב טענותיו המקורי ועל הכחשת המפורט בתיקון."

113. סעיף 47 מבהיר שההוראה לתקן אינה מקנה זכות אוטומטית לתיקון נגדי, ועל המשיב לשכנע בנחיצות עצם התיקון הנגדי, גדרו והיקפו אם יותר התיקון העיקרי המבוקש. ודוק לפרקים די בכתב הטענות המקורי של הצד שכנגד ועל הכחשת התיקון.

114. כעולה מדברי ההסבר, תכלית שלילת הזכות האוטומטית היא "כדי למנוע האפשרות ל"מקצה שיפורים" אוטומטי של כתב הטענות בידי הצד שכנגד, בעניינים שלגביהם לא נערך תיקון של כתב הטענות. ההסדר שנקבע מבטא את התפיסה שלפיה בית המשפט אמון על ניהול ההליך ובמסגרת זו יחליט אם יש מקום להתיר את תיקון כתב הטענות בידי הצד שכנגד."

115. סעיף 53 לתקנות החדשות מורה שיפסקו "הוצאות הבקשה" לתיקון, בתום הדין, אלא אם יש טעמים מיוחדים להימנע מכך.

116. להשלמת התמונה ובהמשך לנאמר, אציין שתשומת לב מיוחדת הוקדשה בתקנות החדשות לאיזון אינטרסים נוכח ההתיישנות, כשיש למשל טעות שמונעת קבלה, כי בסעיף 33(ה) הדין במזכיר המשפטי נוסח חריג לכלל לפיו "מסמך שלא אושרה קבלתו רואים אותו כאילו לא הוגש מלכתחילה", החריג הוא "למעט אם המסמך המוגש הוא כתב תביעה ואי-קבלתו עלולה להביא להתיישנות התביעה או אחת מעילותיה". עם זאת הובהר "ובלבד שהתובע יתקן את הפגם בתוך שבעה ימים מהיום שלא אושרה קבלתו". כעולה מדברי ההסבר הרעיון הוא "שבמקרה שבו הוגש כתב תביעה פגום שאי קבלתו עלולה להביא להתיישנותו

הוא יירשם במערכת כמסמך שקובל ובלבד שהתובע תיקן את הפגם תוך שבעה ימים מהיום שלא אושרה קבלתו". התיקון המוצע נועד גם לקבוע לוח זמנים אחיד בעניין זה.

הסמכות לתיקון פגם בהליך לפי התקנות מהתשמ"ד ולפי התקנות החדשות והסמכות הטבועה.

117. לרקע החלטת כבי' השופט שני אציין, כי לבית המשפט הוקנתה סמכות רחבה לתיקון פגם ולהתנהלות במקרה של אי קיום התקנות.
118. **בתקנות מהתשמ"ד**, הסמכות הרחבה הכללית לתיקון פגם בהליך עוגנה בתקנה 524 לתקנות וסמכות למקרה של תיקון טעויות עוגנה בתקנה 526 לתקנות מהתשמ"ד ויש הגורסים שגם מכוח סמכות טבועה. המדובר בסמכות המתווספת לסמכות להורות על תיקון כתב טענות, אף ביוזמתו, לפי הוראה ספציפית שבסעיף 91 לתקנות (סמכות לתיקון ביוזמת בית המשפט מגולמת גם בסעיף 46 לתקנות החדשות).
- א. תקנה 524 שנקבע תחת הכותרת "סמכות כללית לתקן פגם בהליך" כדלהלן:
"524. בית המשפט רשאי בכל עת לתקן כל פגם או טעות בכל הליך, וליתן הוראות בדבר הוצאות או בעניינים אחרים ככל שייראה לו צודק, וחובה לעשות כל התיקונים הדרושים כדי לברר מה הן באמת השאלות השנויות במחלוקת בין בעלי הדין; והוא הדין לגבי הרשם לענין פגם או טעות בהליך שלפניו." דומה שתקנה זאת מתייחסת לתיקונים בשלב של לפני פסק הדין כעולה מעניין חורי להלן.
- ב. **מיום 29.6.1996**
- חק' (מס' 2) השנ"ו-1996**
- שגיאה! ההפניה להיפר-קישור אינה חוקית.** מיום 30.5.1996 עמ' 932
- א. בתקנה 526 נכתב לגבי "תיקון טעויות": **"א. אי קיום תקנות אלה או כל נוהג הקיים אותה שעה אינו פוסל שום הליך, אלא אם כן הורה כך בית המשפט; אך מותר לבטל הליך, כולו או מקצתו, כהליך שאינו ראוי, או לתקנו, או לנהוג בו בדרך אחרת, כפי שיראה בית המשפט; והוא הדין לגבי הרשם בהליכים שלפניו."**
119. תקנה 526 פורשה כמקיימת עקרון של "בטלות יחסית" שעל פיו עצם קיומו של פגם בהליך – איננו גורר, מנייה וביה, את בטלותו. א. ראו כבי' שופט מלצר ברע"א 519/08 עו"ד מועין דאוד ח'ורי נ' סמיר עוואד, סד(1) 479, פסקה 12 (2010) (לעיל ולהלן עניין חורי) ואסמכתאות ב. ד"ר שלמה לוין, **תורת הפרוצדורה האזרחית**, מבוא ועקרונות יסוד-133-130 – לגבי תקנה 526 (מהדורה שניה-2008) (להלן: "תורת הפרוצדורה").
120. ליישום ראו למשל, כבי' השופט יקואל בת"א (מחוזי ת"א) 15-12-19478 ר.צ.פ. **אירועים ונדל"ן פלמחים בע"מ נ' קיבוץ פלמחים אגודה שיתופית חקלאית בע"מ** (פורסם בנבו, 31.08.2020), "אף סבורני כי מקום בו ניתן להורות על תיקון כל פגם בהליך כקבוע בהוראת תקנה 524 בתקנות, ראוי לעשות כן ואף אם כעת".
121. מקור נוסף לתיקון אך גם לסילוק נמצא בעבר בסמכות טבועה. על כך ראו באסמכתאות הבאות: א. שימוש בסמכות טבועה כמקור לתיקון כתבי טענות שתכנס או סגנונם מביש, ראו כבי' השופטת חיות ברע"א 5308/10 צבי ויליגר נ' אלי רייפמן (פורסם בנבו, 27.10.2010) וכבי' השופטת בייניש בבש"א 5613/96 **קולימר נ' קולימר** (לא פורסם, 19.9.1996). בתקנות החדשות לגבי איסור הניסוח הזה קיימת התייחסות מפורשת בתקנה 32. ב. לשימוש בסמכות טבועה לסילוק כתבי טענות מחמת שימוש לרעה שכיום הוגדר בתקנות כבי' השופט ריבלין בע"א 2452/01 **דרור אורן, עו"ד נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ**, נח(1) 577 (2003).
122. גם בתקנות החדשות סמכות הרחבה הוקנתה למתן הוראות בדבר תיקון "כל פגם או טעות בכל הליך" שמעבר לסמכותו "לתת בכל עת הוראות לכל עניין שבסדרי דין" ולהאריך, באין הוראה אחרת מועד עליו הורה. וזאת בגדר סעיף 176 שמורה כדלהלן "סמכות כללית של בית המשפט למתן הוראות" 176. (א) **בית המשפט רשאי לתת בכל עת הוראות לכל עניין שבסדרי הדין וכן לתקן כל פגם או טעות בכל הליך לרבות בעניין שהוכרע לפי תקנה 33(ד) אם ראה לנכון צורך בכך לשם הגשמת מטרת תקנות אלה.** (ב) **בית המשפט רשאי לתת הוראות בדבר היקף כתב טענות; נקבע בתקנות אלה או בכל חיקוק זמן לעשיית דבר או להימנע מעשיית דבר או מדד להיקף כתב טענות, יחול האמור כל עוד בית המשפט לא הורה אחרת מטעמים מיוחדים.** (ג) **מועד שהורה עליו בית המשפט לעשיית דבר שבסדר הדין או שבנוהג, רשאי הוא, לפי שיקול דעתו, ובאין הוראה אחרת בתקנות אלה, להאריך מזמן לזמן."**
123. המבחן להפעלת הסמכות הרחבה והכללית "לתקן כל פגם או טעות בכל הליך" מעוגן בסעיף 176(א) הוא "אם ראה צורך בכך לשם הגשמת מטרת תקנות אלה".
124. בגדר סעיף 176(ב) קיימת לראשונה התייחסות גם לתיקון הנוגע להיקף כתבי טענות.

הערה על סילוק כתב טענות בתקנות החדשות

125. כמתואר לעיל קיימת סמכות להורות על סילוק כתבי טענות אולם הפעלתה שתיעשה בזהירות ראויה וראו כב' השופט רובינשטיין ברע"א 8076/16 יוסף בטאט נ' דיוור ב.פ. בע"מ (פורסם בנבו, 05.02.2017) "הליך סילוקה של תביעה על הסף, בין במחיקה (תקנה 100 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984) בין בדחיה (תקנה 101 לתקנות), הוא הליך חריג. סעיף 101(א)(1) אכן מאפשר לבית המשפט לדחות תובענה על הסף מטעמי מעשה בית דין, כפי שמבקשים המבקשים. אלא שכפי שמציין המלומד גורן, יש לעשות בסעד זה שימוש זהיר, "במקרים יוצאי דופן בלבד, כאשר אין ולו אפשרות קלושה שביורר התובענה לגופה יניב לתובע את הסעד המבוקש" (א' גורן סוגיות בסדר דין אזרחי 342 (מהדורה 12, 2015)).
126. אגב מסתבר שבראי התקנות החדשות, והסמכות הנרחבת למחיקה בגדרן, ראוי לאבחן בין מחיקה שהיא כלי הרבה פחות דרסטי לבין הדחיה הואיל ומחיקה ככלל אינה מונעת ביורר תביעה לגופה אף אם מאלצת תובע להיות במקום אחר בתור, ולשלם אגרה. הליך של מחיקה צפוי להיות תדיר יותר אך במקרה זה אין הצדקה לנקוט בו.

ד. מן הכלל אל הפרט

יש להתיר את תיקון התביעה ולאפשר לה להתנהל על יסוד כתב התביעה המתוקן אותו ביקש המבוטח להגיש

השורה התחתונה

127. **אקדים ואומר שה"שורה התחתונה" היא**, שיישום הפרמטרים הנורמטיביים על הבקשות דן, מוביל למסקנה, על פיה יש להתיר את תיקון כתב התביעה עתה. די בכך, כדי ליתר את הבקשה להסיר את כתב התביעה המתוקן שכבר קיים בתיק.
128. אכן, הסמכות לתיקון כתב טענות, והסמכות לתיקון פגם בהליך הוקנו לבית המשפט, ולא הוקנו למזכירה משפטית לפי, תקנות המני"ת או לגורם מנהלי. וראו מקורות הסמכות לעיל. אלא, שבמקרה זה הייתה קיימת להתרשמותי הצדקה לקבל את הבקשה לתיקון.
129. אזכיר שהמבוטח, ביקש לתקן את סכום הביטוח בכתב התביעה המתוקן לאחר שכתב בטעות סכום הנמוך בפער ממשי מסכום הביטוח האמתי וכפועל יוצא מכך גם תגמולי הביטוח בהם הוא עשוי לזכות הופחת בפער ממשי.
130. בקשתו מוצדקת בגדר הסמכות להורות לתקן לפי התקנות מהתשמ"ד. מעבר לכך, לטעמי, נוכח הנסיבות המיוחדות ההוראה מוצדקת גם לפי התקנות החדשות ובראי דברי ההסבר, ועל יסוד איזון האינטרסים הנוגעים בדבר.
131. בלא למצות אציין את הנקודות הבאות:
132. המטרה שהתיקון נועד להשיג ונחיצות התיקון - המדובר במקרה בו בולטת מאד נחיצות התיקון. לצורך העמדת הפלוגתות האמתיות שבמחלוקת בין בעלי הדין, ולבירור האמת. כדי שניתן יהיה לקבוע לאשורן את זכויותיהם של בעלי הדין. השוו לשון כב' השופט בן פורת בר"ע 9/84 אגודת ארתור רובינשטיין למוסיקה נ' החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ, לח"מ (1) 566 (1984).
133. דומה שהמבטח לא חלקה על נחיצות התיקון, כי התמקדה בשיקולים אחרים, שלטענתה מניאים מתיקון ובהם טענת ההתיישנות וטענת חוסר תום לב. עם זאת, למען הסר ספק, אבהיר שנחיצות התיקון מובהקת, כי הבירור שלא על יסוד סכום ביטוח אמתי חוטא מדיעקרו למטרה שהיא "להגיע לחקר האמת". בירור על יסוד סכום ביטוח שאינו אמתי חוטא למטרה הנוספת שהיא כדי "להשיג תוצאה נכונה ופתרון צודק של הסכסוך" (כעולה מסעיף 1 למטרות). הן על יסוד סכום ביטוח שגוי התוצאה תהיה בוודאי לא נכונה.
134. למעשה, על חישוב על יסוד סכום שגוי, לא מאפשר פתרון צודק בין מבוטח למבטח ואף כלפי הציבור. מסכום הביטוח האמתי, ולא המופחת עקב טעות, נגזר גובה תגמולי ביטוח שהם תכלית החוזה מבחינת המבוטח למקרה ש"רע", חס וחלילה, "יארע". תשלום על יסוד סכום שאינו אמתי, אלא מופחת לא יכול לזכות במלוא התגמולים. מבוטח עלול במקרים מסויימים ליפול למעמסה על שכס הציבור. המבטח נהנתה מדמי ביטוח שנגזרו מהסכום האמתי.
135. כמפורט להלן מתן ההיתר לתיקון, מוצדק גם בראי השיקולים שהוגדרו כרכיבי "המשחק ההוגן" כלשון כ' השופט דנציגר בעניין דוד צוקר: "בהם תום הלב, השיהוי, הפגיעה הפוטנציאלית בהגנתו של הצד שכנגד והשיקול הציבורי-מערכתי – שניתן להגדירם כרכיבים שונים של "המשחק ההוגן"."
136. בחינת התנהלות מבקש התיקון - מצביעה על טעויות יכול היה לגלות כל אחת מהן קודם. אולם, הנני דוחה את הטענה לפיה ההתנהלות של המבוטח עצמו, וההתנהלות מטעמו נעדרת תום לב. מבחינת "מהות הטעות", התרשמתי שדובר בהיסח דעת ובתקלה מקרית ולא דובר בהשמטה טקטית שנעשתה בעיניים פקוחות (וראו בעניין שלוש). יתירה מכך, גם בשלב בקשת התיקון, לא הוצג כל יסוד לטענה שלפיה בקשת התיקון לא תמימה. לא עלה

- שהיה למבקש מניע טקטי, או מניפולטיבי. המניע היה, לכאורה, לאפשר למבוטח שלא לקבל לפי אומדן הנגזר מסכום ביטוח שאינו הסכום האמתי שבגיניו שילם פרמיה יפים לענייננו דברים שנכתבו **בעניין בן ציון** שבו הותר תיקון התביעה בתוספת של 1.5 מלון שקל.
137. **מבחנית השלב הדיוני** - הבקשה לתיקון, הוגשה בקדם המשפט, ובטרם קדם משפט מסכם) שהוא שלב דיוני שנהג לא אחת בפועל גם בטרם קיבל עוגן פורמאלי בתקנות). לפיכך טרם החל הבירור לגופו. אכן, התיק "ותיק" לזמן שחלף עד לבקשה יש השפעה אך לא "מכרעת, אם לא התחיל בינתיים הבירור והמשפט התקדם" כאמור **בסלים דנגור**. בית המשפט לא יידרש כתוצאה מהתיקון, להשקיע משאבים נוספים לטיפול בתובענה מעבר לעצם העיסוק בבקשה לתיקון, ובאופן במצדיק דחיית הבקשה כפי שנאמר בעניין **בן ציון**,
138. לא מדובר בתיקון שהראיות להוכחתו שונות מן הראיות הדרושות להוכחת העילה המקורית. וראו בהקשר זה בעניין פנינת הצומת. וזאת כמובן בלא לגרוע ממהמורות דיוניות שהיו בעבר בתיק וער אני לתרומת שני הצדדים לקיומן.
139. כעולה מבקשת התיקון, הטעות בסכום הביטוח, נודעה לב"כ התובע, למרבה הצער רק לאחר קדם המשפט האחרון.
- דחיית הטענה שבתיקון יש תוספת עילה שהתיישנה**
140. הנני דוחה את הטענה שבקשת התיקון נועדה להוסיף עילה שכבר התיישנה.
141. לנוכח הפסיקה לעיל יש לדחות את טענת התובע לפיה הגדרת התביעה, לצורך תיקון כתב טענות זהה להגדרתה שכתב או להגדרתה לצורך ניסוח כתבי טענות המתייחסת למכלול העובדות שקיומן דרוש כדי שיהיה זכאי להיפגע מהנתבע. או במילים אחרות מסכת העובדות שכתב התביעה, על-פיהן הוא מבקש סעד (סעיפים 12-14 לבקשה), וזאת כמבואר לעיל, וראו גם כב' השופטת וילנר **בעניין 4371/19**.
142. הגדרת העילה לצורך בקשות שעניינן בתיקון כתב תביעה, הינה "מעשה או עסקה המובאים לדיון" או לחילופין האם מדובר באותן עובדות המתייחסות לזכות העיקרית, שבגין הפגיעה בה טוען התובע, כי הוא זכאי לקבלת הסעד.
143. על פי הגדרת העילה לצורך תיקון כתבי טענות כמובנו בעניין **קירור** לא מדובר בתיקון החורג מכתב התביעה המקורי ואין המדובר בתוספת עילה שהתיישנה. כבר בתביעה המקורית דובר בטענה לחבות לפיצוי על יסוד הפוליסה, שכוללת כיסוי עקב אובדן כושר עבודה ואו נכות מתאונה עקב אותה תאונה מיום 31.8.14, ואף עקב פגיעה באותם איברים שנזכרים גם בכתב התביעה המתוקן בהקשר זה השוו 4731/19.
144. למעלה מהנחוץ אציין, שאף נאמר, כי "די בייחוס היולי, בלתי מלא ובלתי מפורט של העובדות בכתב התביעה המקורי, לנתבע, כדי להניח נדבך שניתן לבנות עליו בקשת תיקון, אם בתקופת הביניים עברה תקופת ההתיישנות", כעולה **מענין קירור ומעניין אגמון**.
145. אוסיף, כי המבטחת אינה אמורה להיות מופתעת מתיקון לסכום הביטוח המופיע במפרט הפוליסה והשוו בהקשר זה לשיקולי כב' השופט ד' לוי **בע"א 702/86 איטונג בטרום (אינוו) בע"מ נ' יצחק בן הרוש**, מד(1) 160 (1989) בו נאמר, כי: "והרי לית מאן דפליג, שמלכתחילה היה למערערת ברור, כי המשיב מבקש לחייבה בפיצויים על שום התנהגות ספציפית שייחס לה, היינו אי-שמירה על תנאי עבודה נאותים".
- דין הטענה החילונית להתיישנות הנכות הפסיכיאטרית להידחות**
146. המבטחת טענה להתיישנות הטענה לנכות פסיכיאטרית, כי המועד בו נערכה חוות הדעת, היה ב - 15.6.15 והמועד בו הוגש כתב תביעה מתוקן הוא ב - 2.7.18 (בסעיף 19 לבקשה להסרת התביעה). אולם, כאמור בתיאור הרקע לעיל, הגשת חוות הדעת הותרה בהמשך לכתב התביעה המקורי. על פי המבחן הנוהג לבחינת העילה לצורך תיקון כתבי טענות אין התיישנות לרקע המפורט לעיל.
147. מעבר לנחוץ אציין שסברתי שטענת הנתבעת להתיישנות גם לא יכולה לדור בכפיפה אחת עם סעיף 3 **לחוק ההתיישנות**. כאמור, גם בהודעת המבטחת מיום 27.11.18 היא לא העלתה טענה להתיישנות הנכות הפסיכיאטרית. היתר להגשתה באיחור ניתן בהחלטה מיום 9.4.18 לאחר בקשה בהסכמה שהתייחסה גם להתיישנות.
148. בהודעת המבטחת על חוות הדעת, היא לא טענה להתיישנות הנכות הפסיכיאטרית כטענתה בסעיף 19 לבקשה להסרת התביעה ובתשובה לבקשה לתיקון התביעה ו. כזכור טענה להתיישנות הטענה לנכות פסיכיאטרית, כי מועד בו נערכה היה ב - 15.6.15 והמועד בו הוגש כתב תביעה מתוקן הוא ב - 2.7.18.
149. **תוספת הסכום היא בגדר העילה המקורית** ולא מהווה כשלעצמה תוספת עילה חדשה, ראו גרוניס **בעניין בן צידון**.
150. למבוטח אין ברירה, אלא לבקש לתקן שאלמלא, כן לא יוכל להתקן לאחר הגשת תביעה חדשה.
151. **בראי איזון האינטרסים** - התיקון ראוי בשלב זה גם לפי מבחן "איזון אינטרסים" בין האינטרס של מבק התיקון, לבין האינטרס של הצדדים הישירים, אך גם לבין האינטרס הציבורי. אינטרס המבקש מובהק ומדובר בלשון מרקט פלייס בשאלה "אמיתית" יותר", בראי אינטרס המשיב לא ראיתי הכיזד ניתן לסבור שמדובר במצב בו יריעת המשפט לא

תורחב שלא לצורך למעשה מדובר בתיקון שהוא לצורך אין מובנו בהכבדה על דיון או סרבולו, מבחינת אינטרס הציבור (שבית המשפט מייצגו ביעילות ההליכים) גלומה הכבדה אך לא כזאת שבשלב זה צריכה להניא מתיקון.

הערה על החלטת כב' השופט שני

152. למעלה מהנחוץ אציין שהנחת המבטחת שלפיה אין לראות בהחלטת כב' השופט שני כהיתר משתמע לתיקון התביעה שנעשה קודם להחלטתו כמפורט לעיל, כי "לא מן הנמנע שבית המשפט (כב' השופט שני א.ב.) הנכבד כלל לא ראה, כי הוגש כתב תביעה מתוקן". היא בבחינת הנחת המבוקש על ידה ולא ברור שהיא מוצדקת. לכב' השופט שני הייתה הסמכות להורות על תיקון כתבי טענות ופגם בהליך יהיא "כמות שהוא". עם זאת כמפורט לעיל לצורך החלטה דנן די בהיתר הניתן לתיקון היום.

ה. סוף דבר

153. הבקשה להסרת כתב התביעה המתוקן נדחית, הבקשה לתיקון מתקבלת, כמו גם הבקשה של הנתבעת להגשת כתב הגנה מתוקן.

154. לנוכח המתואר לעיל תישא התובעת בהוצאות בסך של 2,000 ₪.

ניתנה היום, י"ד טבת תשפ"א, 29 דצמבר 2020, בהעדר הצדדים.

אילן בן-דור, שופט